

> Retouradres Postbus 20952 2500 EZ Den Haag

Rijkswaterstaat IJsselmeergebied
Mevrouw Marianneke Creemers
Coördinator Ruimtelijke Kwaliteit
en Vormgeving
Postbus 600
8200 AP Lelystad

Datum 14 februari 2013
Betreft Werkeiland zandwinning IJsselmeer

Geachte mevrouw Creemers,

Op verzoek van Rijkswaterstaat IJsselmeergebied is op 30 januari jl. een bijeenkomst belegd met betrekking tot de aanleg van een werkeiland in het IJsselmeer, voor de kust van Friesland. Aanwezig waren vertegenwoordigers van Rijkswaterstaat, gemeente De Friese Meren, de initiatiefnemer Smals en hun landschapsadviseur van Pouderoyen Compagnons. De Rijksadviseur voor Landschap en Water heeft zich door betrokken partijen goed laten informeren.

Korte schets van het initiatief

In het kader van zandwinning voor verschillende producten (van ophoogzand tot beton) heeft zandwinnings- en initiatiefnemer Smals BV gezocht naar geschikt zand in het IJsselmeer. Dat is gevonden in de hoek voor de kust van Gaasterland en de Noordoostpolder. Om dit zand te winnen is een tijdelijk (gedurende 30 jaar) werkeiland nodig met daarop installaties die het gewonnen zand kunnen scheiden in bruikbaar zand en 'waste'. De waste zal uiteindelijk weer worden teruggebracht.

Het project voldoet aan de wettelijke eisen. Er is voldoende aangetoond dat de zandwinning geen schade oplevert voor aanwezige natura 2000 waarden. En buitendijkse activiteiten in het IJsselmeer zijn in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte toegestaan (tot 5ha per gemeente) en het eiland van 7ha voor de kust van Gaasterland is daarnaast expliciet genoemd als toegestaan initiatief.

De provincie Friesland heeft ruimtelijke eisen gesteld, die verwerkt zijn in een ontwerp van Oranjewoud. Omdat in dit ontwerp, conform de provinciale voorwaarden, de installaties (van ca. 20m hoog) geheel aan het zicht zijn onttrokken, zijn de aanlegkosten van dit eiland hoog (zo'n 8,5 miljoen euro meer dan begroot). Hoewel Smals opdrachtgever was van dit ontwerp heeft de firma nu aangegeven dat het project zo te duur wordt.

De initiatiefnemer Smals en de gemeente Gaasterland hebben gezamenlijk opdracht gegeven aan bureau Pouderoyen Compagnons om een alternatief ontwerp te maken. Het doel is een goedkoper alternatief te ontwikkelen dat recht doet aan de waarden van het IJsselmeer, maar tegelijkertijd het werkeiland niet geheel camoufleert. De wens is dit in goed overleg met zowel provincie als gemeente te doen.

Datum
14 februari 2013
Kenmerk
201201223

Rijkswaterstaat is beheerder van het gebied, en is daarmee partij in de vergunningverlening. De gemeente is partij vanwege de bestemmingsplanprocedure; de provincie is formeel geen verantwoordelijke partij, maar heeft wel wensen geuit op het gebied van ruimtelijke inpassing en vormgeving. Formeel is over dit gebied (meer dan 5km uit de kust) niets vastgelegd over ruimtelijke kwaliteits- of vormgevingseisen door de provincie of gemeente. Om toch houvast te krijgen in de discussie over ruimtelijke kwaliteit heeft RWS besloten advies te vragen aan de Rijksadviseur Landschap en Water. Ik ben op het verzoek van Rijkswaterstaat ingegaan omdat het om een grote ingreep in het IJsselmeer gaat en het een project is dat tot nu zijn gelijke niet kent.

Reactie op het ontwerp

Ik heb waardering voor de manier waarop de initiatiefnemer zijn verantwoordelijkheid als opdrachtgever neemt. De aandacht die geschonken wordt aan de ruimtelijke inpassing van het eiland in de weidsheid van het IJsselmeer en de ideeën die ontwikkeld zijn over ruimtelijke kwaliteit en natuurlijke processen, passen bij een dergelijke ingreep in een visueel-ruimtelijk en functioneel kwetsbaar gebied. Het streven om een eiland aan te leggen, dat mogelijk ook nog een functie kan hebben nadat de zandwinning is afgerond, is lovenswaardig.

De uitgangspunten van het ontwerp van Pouderoyen Compagnons zijn aansprekend. Het is beter de installaties gewoon te laten zien en het eiland niet te gebruiken om de industrie te camoufleren, maar om in landschappelijke en ecologische zin waardevermeerdering te bereiken. Ook de keuze voor het ontstaan van een dynamische verankering in de geest van het concept 'building with nature' is passend. Het contrast tussen de artificiële kern (de kade met daarbinnen de installaties) en de natuurlijke processen daaromheen levert een aantrekkelijk beeld op. Het ontwerp van de artificiële kern kan tegen die achtergrond nog aangescherpt worden. Een rechttere kade zal de confrontatie tussen techniek en natuur nog expressiever maken. In dit contrastrijke streefbeeld passen naar mijn mening de voorgestelde fuzzy beschilderingen van de technische installaties niet.

Het ontwerp is in hoge mate afhankelijk van de geschetste natuurlijke processen. Er is geen garantie dat die processen daadwerkelijk gaan optreden, welk dynamisch evenwicht er zal ontstaan, wat de permanente voeding van het proces door nieuwe 'waste' in landschappelijke zin betekent en hoe dat hele proces kwalitatief uitpakt. Onderzoek bij WUR-instituut Alterra naar 'building with nature' maakt wel aannemelijk dat er iets gaat gebeuren (bij voldoende drooglegging zal het opgespoten zand

droog worden en gaan verstuiven), maar niet op welke manier. Vanwege deze onzekerheid pleit ik voor een proefopstelling of testlocatie of op zijn minst een verdiepend onderzoek naar vergelijkbare ervaringen met dit concept. Aangeraden wordt dit ontwerp als alternatief in het MER op te nemen en dan in dit kader te zoeken naar instructieve referenties. Daarnaast zal na de primaire uitvoering van de installatie en tijdens het zandwinningsproces monitoring en eventuele bijsturing noodzakelijk zijn. Ook dat moet in het MER verankerd worden.

Datum
14 februari 2013

Kenmerk
201201223

Tot slot

Los van uitspraken over dit specifieke eiland, geeft deze casus aan dat er behoefte is aan kwaliteitsnoties met betrekking tot de grote wateren en dat helder beleid op dit terrein ontbreekt. Ik zal dit bij het ministerie van I&M aanhangig maken.

Ik wens u veel succes bij het voortzetten van dit traject.

Met vriendelijke groeten,
Namens het College van Rijksadviseurs

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Eric Luiten', with a long, sweeping tail extending to the right.

Eric Luiten
Rijksadviseur voor Landschap en Water